

Alena Gulánová – Pavlíčková

DOHLÁD

Príbehy z probačnej praxe

Alena Gulánová – Pavlíčková

DOHLÁD

Príbehy z probačnej praxe

Upozornenie pre čitateľov a užívateľov tejto knihy

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto tlačenej či elektronickej knihy nesmie byť reprodukováná a šírená v papierovej, elektronickej či inej podobe bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa. Neoprávnené použitie tejto knihy bude trestne stíhané.

Automatizovaná analýza textov alebo dát v zmysle čl. 4 smernice 2019/790/EU a použitie tejto knihy na tréning AI sú bez súhlasu nositeľa autorských práv zakázané.

PhDr. Alena Gulánová – Pavlíčková, PhD.

Dohľad

Príbehy z probačnej praxe

Vydala GRADA Slovakia s. r. o. pod značkou Grada
Moskovská 29, 811 08 Bratislava 1
www.grada.sk
Tel.: +421 2 556 451 89
ako svoju 354. publikáciu

Autor

PhDr. Alena Gulánová – Pavlíčková, PhD.

Recenzenti

prof. PhDr. Alžbeta Mrázová, PhD., MPH
PhDr. Andrea Matoušková

Zodpovedný redaktor Mgr. art. Andrej Purkart
Jazyková redakcia Magdaléna Rusiňáková
Spracovanie obálky Adrián Macho
Grafická úprava a sadzba SOFT DESIGN, s. r. o.
Ilustrácie Michal Ferenec

Vydanie 1, 2025

Počet strán 120

Tlač Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

Copyright © GRADA Slovakia s.r.o., 2025

ISBN 978-80-8305-218-5 (print)

ISBN 978-80-8305-219-2 (pdf)

ISBN 978-80-8305-220-8 (epub)

ISBN 978-80-8305-221-5 (mobi)

OBSAH

Zoznam tabuliek a schém	4
Zoznam skratiek	5
O knihe	7
Úvod	9
1 Vstup do problematiky – základné pojmy	11
2 Prípady z probačnej praxe	17
2.1 Lenka	20
2.2 Natália	28
2.3 Beáta	34
2.4 Eva	41
2.5 Kristián	50
2.6 Bruno	57
2.7 Juraj	64
2.8 Marek	71
2.9 Daniel	79
3 Štúdia výskumu „Ochranný dohľad a sociálna práca“	91
3.1 Úvod	93
3.2 Cieľ výskumu a výskumné otázky	97
3.3 Výskumná vzorka	98
3.4 Zber dát	99
3.5 Analýza dát	101
3.6 Paradigmatický model a analytický príbeh	102
3.7 Diskusia	106
3.8 Limity výskumu	109
3.9 Záver štúdie	109
Záver	111
Použitá literatúra	112

ZOZNAM TABULIEK A SCHÉM

Tabuľka 1	Sociálne parametre participantov	99
Tabuľka 2	Dĺžka trvania ochranného dohľadu	99
Tabuľka 3	Miesto realizácie rozhovoru	100
Tabuľka 4	Parametre rozhovorov	100
Tabuľka 5	Parametre prepisu	101
Tabuľka 6	Príklad kategorizácie	102
Schéma 1	Paradigmatický model	103
Schéma 2	Kauzálny model	105

ZOZNAM SKRATIEK

MINT	The Motivational Interviewing Network of Trainers
MS SR	Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej Republiky
NZIP	Národní zdravotnický informační portál
OD	ochranný dohľad
OLÚP	Odborný liečebný ústav psychiatrický
PMÚ	probačný a mediačný úradník
SAV	Slovenská akadémia vied
UK Bratislava	Univerzita Komenského Bratislava
UKF v Nitre	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
VŠ sv. Alžbety	Vysoká škola sv. Alžbety
WHO	Svetová zdravotnícka organizácia

O KNIHE

Vážený čitateľ,

publikácia, ktorú držíš v rukách, je napísaná tak pre študentov sociálnej práce, ako aj pre učiteľov či začínajúcich probačných a mediačných úradníkov, ale aj študentov polície, psychológie a ďalších tzv. pomáhajúcich profesií. Určite po nej radi siahnu príbuzní probandov, lebo veľmi pomôže pri predstave, ako komunikovať s probandom, ako klásť otázky aj ako odpovedať.

Je skôr praktickou príručkou, čo neznižuje jej hodnotu, ale podčiarkuje jej prínos. Je úvodným vstupom k pochopeniu náročných teoretických prác plných paragrafov.

Odporúčam ju jednoznačne zaradiť medzi tzv. doplnkovú literatúru v zmysle povinnej literatúry, ktorej úlohou je okrem iného pochopiť myšlienkové procesy probanda na jednej strane a probačného a mediačného úradníka na strane druhej, ich správanie a reakcie. Zároveň môže pomôcť ľahšie porozumieť textom a analýze ďalších odborných publikácií.

Tieto typy literatúry, ktoré môžeme pokojne nazvať učebnicami, veľmi pomáhajú študentom a začínajúcim probačným a mediačným úradníkom pochopiť reálne situácie v práci s probandom. Autorka priam plasticky popisuje celý proces práce probačného a mediačného úradníka počnúc naštudovaním spisu probanda, popisom jeho vzhľadu, prejavov a vzájomných reakcií až po ukončenie dohľadu.

Knižka sa zároveň veľmi dobre číta, odborné výrazy sú v texte plynule využívané tak, aby čitateľ pochopil podstatu činnosti probačného a mediačného úradníka s pridanou hodnotou odbornosti. V plnej miere sa tu preukázali autorkine dlhoročné skúsenosti v oblasti probácie, z ktorých presakuje láska k profesii a cit pre pochopenie situácie probandov a ich príbuzných. Je to ako v medicíne – nestačí mať liek, treba správne dávkovanie, pretože v čase i dávke je účinok; podobne aj v probácii je dôležitá správna komunikácia v čase a spôsobe.

S potešením som vyhovelá prosbe autorky o recenziu.

Prof. PhDr. Alžbeta Mrázová, PhD., MPH
Prodekanka Vysokej školy sv. Alžbety v Bratislave

V knize, kterou jsem si měla možnost přečíst, autorka s velkou upřímností a nepochybně i profesní odvahou poodhaluje svůj pohled a přístup k odsouzeným, které ve své praxi probačního a mediačního úředníka potkala.

Příběhy jsou literárně ztvárněné na základě inspirace reálnými příběhy pachatelů a pachatelek, se kterými autorka pracovala. Laické veřejnosti a zejména budoucím profesionálům mířícím za pracovním uplatněním do oblasti trestní justice autorka poodhaluje, jak vypadá reálná podoba výkonu probace. Autorka se věnuje zejména přiblížení podoby prvního setkání probačního a mediačního úředníka s pachatelem. Snaží se čtenářům představit, jak vlastně vzniká probační plán, který definuje, co a jakým způsobem se bude v průběhu dohledu dělat.

Autorka v knize nepopisuje ucelené příběhy a čtenář se tak vždy nedozví, jak ten či onen případ skončil. Díky autorčině schopnosti popisovat lidi a přibližovat situace, ve kterých si se svými klienty povídala, si ale čtenář může alespoň částečně představit, co řeší odsouzení v době, kdy chodí na probační dohled.

Autorka přibližuje své úvahy nad lidmi, se kterými pracuje. Své profesní postřehy doplňuje krátkými pasážemi vysvětlující některé metody a přístupy, jež při výkonu probace použila. Její záměr ale není jen popisný a profesně edukativní. Zdá se, že je pro autorku důležité podělit se o to, co si se svými klienty v rámci probace reálně zažila. Díky knize se čtenářům přibližuje pohled několika odsouzených na to, jak řeší své vztahy k nejbližším, jak přistupují ke svým problémům a závislostem. Na straně druhé má čtenář možnost seznámit se i s tím, jak uvažuje probační a mediační úředník, když s odsouzeným v probačním dohledu pracuje. Jaká má profesní očekávání, k jakému cíli směřuje i čeho se případně obává.

Čtenáři se nemusí se všemi pohledy autorky vždy ztotožnit, ale jak autorka sama na konci své knihy píše, kniha je příležitost k otevření diskuse nad praktickými podobami probace. Je inspirací k tomu, abychom se zamysleli nad vlastními profesními a lidskými postoji k pachatelům, kterým má probace pomáhat v tom, aby se stali zodpovědnými občany a našimi dobrými sousedy.

PhDr. Andrea Matoušková

Spoluzakladatelka a praktička probace a mediace v ČR,
expertka a poradkyně v oblasti trestní politiky

ÚVOD

Cieľom tejto publikácie je priblížiť čitateľom malý kúsok práce probačného a mediačného úradníka a zároveň sa pozrieť na klientov a časť ich životnej cesty.

Knižka je venovaná odbornej spoločnosti, ktorá v nej nájde praktické informácie, témy k hlbšiemu štúdiu, zamysleniu sa, ale i laickej spoločnosti, ktorá objaví časť práce probačného a mediačného úradníka. V neposlednom rade je publikácia určená všetkým tým, ktorých život bol ovplyvnený trestným činom. Možno sa pri čítaní identifikujete s niektorými postavami a knižka Vás inšpiruje k riešeniu svojich problémov. Tí, ktorým bola spôsobená ujma trestným činom, majú príležitosť nahliadnuť bližšie do života odsúdených osôb. Nevyhnuté je upozornenie, že príbehy uvedené v knižke sú upravené z dôvodu ochrany identity opisovaných osôb, avšak zodpovedajú realite.

Práca probačného a mediačného úradníka sa mení a posúva k čoraz vyššej profesionalite. Menia sa probačné nástroje, s ktorými probačný a mediačný úradník pracuje. Probační a mediační úradníci sa vzdelávajú v nových prístupoch a konceptoch. Zo štatistiky probačnej a mediačnej služby vyplýva, že v roku 2021 bolo vedených celkovo 19 262 probácií pri trestných činoch krádeže, výrobe drog, nebezpečného vyhrážania a výtržníctva. V roku 2022 sa zvýšil počet vedených probácií na 20 167, pričom poradie trestných činov sa zmenilo. Na prvom mieste bola krádež, následne výroba drog, ohrozenie pod vplyvom návykovej látky a ohrozenie mravnej výchovy mládeže. V roku 2023 bolo evidovaných celkovo 20 911 probácií pri trestných činoch krádeže, ohrozenie mravnej výchovy mládeže, ohrozenie pod vplyvom návykovej látky a nebezpečného vyhrážania. Vzhľadom k štatistickým údajom, ktoré preukazujú zvyšujúci sa počet probandov, sú zmeny v probácii i práci probačného a mediačného úradníka systémové a potrebné.

K myšlienke napísať knižku ma priviedli rodičia. Otec dlhé roky pracoval v oblasti kriminológie a mamina v oblasti ochrany osôb a majetku. Spoločnými črtami mojich rodičov sú ľudský prístup a ochota pomôcť človeku, ktoré preniesli i na mňa. Problematike probačného a mediačného úradníka rozumejú a často je témou našich spoločných rozhovorov. Rodičia boli zároveň mojimi prvými čitateľmi knižky a recenzentmi. Ďakujem Vám za vedenie, podporu pri písaní a cenné pripomienky.

Veľká vďaka patrí Peťovi, rodinnému priateľovi, ktorý o mne hovoril ako o anjelovi. Pravdou je, že on je anjelom pre mňa, tým motivačným a podporným. Peťo je tým vzácnym človekom, ktorý sa nebojí povedať mi svoj pohľad láskavým spôsobom a posunúť ma vpred. Myslím si, že je i vizionár, aspoň na mojej profesionálnej a kariérnej cesty. Vďaka, Peťo, za posun.

Vďaka patrí autorovi kresieb Michalovi, ktorý si našiel vo svojom nabitom pracovnom i osobnom živote čas na ilustrovanie mojej knižky. Patrí k tým ľuďom, ktorí významne ovplyvnili moju profesionálnu dráhu a podporovali ma v čase, keď som to potrebovala. Ďakujem za čerešničku na torte.

1

VSTUP DO PROBLEMATIKY – ZÁKLADNÉ POJMY

Proband je klientom probačného a mediačného úradníka v skúšobnej dobe. Probačný a mediačný úradník sprevádza klienta napríklad pri výkone väzby nahradenej dohľadom, alebo iným alternatívnym trestom, pričom využíva metódu probácie. Ide o osobu, ktorá je v trestnom konaní označená ako obvinená, obžalovaná alebo odsúdená podľa toho, v akom štádiu je trestné konanie.

Slovník cudzích slov (akademický) z roku 2005 uvádza k podstatnému menu „PROBAND, PROBANT -a m. <|> biol., genet. človek premeriavaný antropometrickými metódami; jedinec, od ktorého sa začína výskum dedičnosti; osoba, ktorej sa zostavuje rodokmeň; psych. pokusná osoba“¹

Odsúdeným sa podľa § 128 ods. 6 Trestného zákona „rozumie páchatel, ktorý bol právoplatným rozsudkom uznaný za vinného. To neplatí, ak je odsúdenie zahladené.“² Odsúdeným je osoba, voči ktorej bol vydaný odsudzujúci trestný rozkaz alebo rozsudok, ktorý nadobudol právoplatnosť.

Páchatelom je osoba, ktorá sa dopustila trestného činu. Osoba, ktorej konanie, správanie nesie znaky trestného činu, svojim konaním, správaním naplnila skutkovú podstatu trestného činu, alebo ju pripravovala, alebo sa o ňu pokúsila, je rovnako označená za páchatela. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon definuje páchatela v § 19 nasledovne: „(1) Páchatel trestného činu je ten, kto trestný čin spáchal sám. (2) Páchatelom trestného činu môže byť fyzická osoba a právnická osoba za podmienok ustanovených osobitným predpisom.“³

Trestný čin je protiprávny čin, ktorého znaky sú popísané v trestnom zákone. Trestné činy delíme na prečiny, zločiny a obzvlášť závažné zločiny.

Prečin, ako sa uvádza v trestnom zákone, je trestný čin spáchaný z nedbanlivosti alebo je to úmyselný trestný čin, za ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov.

Zločinom je úmyselný trestný čin, za ktorý trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou prevyšujúcou päť rokov.

Obzvlášť závažný zločin je zločin, za ktorý trestný zákon ustanovuje dolnú hranicu trestu odňatia slobody najmenej desať rokov.

Probačný dohľad je upravený zákonom č. 300/2005 Z. z. Trestným zákonom, zákonom č. 301/2005 Z. z. Trestným poriadkom a zákonom o probačných a mediačných úradníkoch č. 550/2003 Z. z. Probačný dohľad je postavený na systémovom osobnom kontakte a spolupráci probanda s probačným a mediačným úradníkom. Súčasťou probačného dohľadu je zhodnotenie rizika probanda, vytvorenie probačného plánu, absolvovanie probačného programu probandom a kontrola probačným a mediačným úradníkom.

1 JAZYKOVEDNÝ ÚSTAV L. ŠTÚRA SAV. *Slovníkový portál Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV. Slovník cudzích slov (akademický) z roku 2005.* [online]. [citované: 2025-9-29] Dostupné online: <http://slovník.juls.savba.sk/?w=PROBAND&s=exact&c=Qa84&cs=ôd=scs#>.

2 Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, § 128.

3 Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, § 19.